

НЕМАТЕРИАЛЬНОЕ КУЛЬТУРНОЕ НАСЛЕДИЕ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА (НА ПРИМЕРЕ ВЕТКОВСКОГО МУЗЕЯ)

СТАРООБРЯДЧЕСТВА И БЕЛОРУССКИХ ТРАДИЦИЙ ИМЕНИ Ф. Р. ШКЛЯРОВА)

INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE AS A TOOL FOR TOURISM DEVELOPMENT (ON THE EXAMPLE OF THE VETKA MUSEUM OF OLD BELIEF AND BELARUSIAN TRADITIONS NAME F.G. SHKLYAROV)

Филипчик Денис Владимирович,
Минск, Беларусь

Ключевые слова: нематериальное культурное наследие, традиционная культура, туризм.

Резюме. В статье показан пример работы с нематериальным культурным наследием Ветковского музея старообрядчества и белорусских традиций имени Ф. Р. Шклярова. Отражены возможности использования нематериального наследия для создания туристического продукта.

Keywords: intangible cultural heritage, traditional culture, tourism.

Summary. The article shows an example of working with the intangible cultural heritage of the Vetka Museum of Old Belief and Belarusian traditions name F.G. Shklyarov. The possibilities of using the intangible heritage to create a tourism product are shown.

Якаснае развіццё турызму ў канкрэтнай мясцовасці патрабуе комплекснага падыходу да выкарыстання турыстычных рэсурсаў. Пры распрацоўцы турыстычнага прадукту часта выкарыстоўваецца прыродная і гісторыка-культурная спадчына. Але нярэдка тураператары ігнаруюць нематэрыяльную культурную спадчыну (далей НКС), якая можа ўключацца ў турыстычны прадукт, рабіць яго больш атрактыўным, канкурэнтаздольным.

Для ўключэння НКС у турыстычны прадукт тураператарам, як правіла, неабходна звяртацца да супрацоўніцтва з установамі культуры, якія могуць прадставіць нематэрыяльную спадчыну рэгіёна. Музейныя ўстановы валодаюць найбольшым патэнцыялам для прадстаўлення НКС з турыстычнымі мэтамі. Нематэрыяльную спадчыну музеі могуць прэзентаваць у стацыянарнай экспазіцыі і на часовай выставе, пры рэалізацыі культурна-адукацыйных мерапрыемстваў і спецыяльна распрацаваных турыстычных праграм. На прыкладзе Веткаўскага музея стараабрадніцтва і беларускіх традыцый імя Ф. Р. Шклярава (далей ВМСБТ імя Ф. Р. Шклярава) бачна, як НКС магчыма ўключыць у музейную і турыстычную дзейнасць.

Падчас стварэння стацыянарнай экспазіцыі музея ў 1987 г. яе аўтары адмовіліся ад сацыяльна-гістарычнага, этнаграфічна-інтэр'ернага і мастацка-акадэмічнага прынцыпаў паказу прадметаў. Дырэктар музея Г.Р. Нячаева пазней адзначыла, што экспазіцыя будавалася як «мадэль прасторы культуры», якая складалася з «падпрастораў» мясцовай культуры [1, с. 90]. У экспазіцыі знайшла сваё адлюстраванне нематэрыяльная спадчына. Стваральнікі экспазіцыі імкнуліся да таго, каб экспануемыя прадметы выступалі не толькі ілюстрацыяй, але і доказам сапраўднасці традыцыі, якая бытвала ў Ветцы і навакольных вёсках.

Асобны раздзел экспазіцыі быў прысвечаны абрадам, якія да сённяшняга дня захаваліся ў рэгіёне. Ён складаўся з экспазіцыйных комплексаў, прысвечаных абрадам «Ваджэнне і пахаванне стралы», «Свяча», «Купалле», «Дажынкi» [2]. Асаблівая ўвага надавалася паказу ў экспазіцыі абрада «Ваджэнне і пахаванне стралы» ў в. Казацкія Балсуны Веткаўскага раёна, унесенага ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных

каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь. Прадстаўляючы інфармацыю аб ім у экспазіцыйнай прасторы, музей спрыяў павышэнню асвядомленасці аб НКС, тым самым і яе захаванню. Адлюстраванне ў стацыянарнай экспазіцыі абрада або яго часткі, безумоўна, не можа паказаць усю паўнату нематэрыяльнай спадчыны, але спрыяе яе папулярызацыі. З большасцю абрадаў можна пазнаёміцца ў жывой традыцыі толькі ў вызначаны перыяд, канкрэтную дату ці пры пэўнай падзеі. Гэта ўскладняе магчымасці павышэння асвядомленасці аб дадзеным элеменце НКС. У сваю чаргу прадстаўленне абрада стацыянарнай экспазіцыі дазваляе пазнаёміцца з ім большай колькасці людзей, уключыць яго ў турыстычныя маршруты і гарантаваць магчымасць знаёмства з дадзеным элементам НКС.

Экспазіцыя ВМСБТ імя Ф.Р. Шклярава пацвярджае думку музейзнаўцы Е. Л. Галкінай, што «стварэнне экспазіцыйных комплексаў крыніц, якія ўзнаўляюць ці ўмоўна рэканструююць знакавы кантэкст іх бытавання, стварае магчымасці інтэрпрэтацыі культурнай спадчыны з пазіцыі маштабных светапоглядных, сацыяльных, экалагічных праблем, што хвалююць сучаснае чалавецтва» [3, с. 148].

Выставачная дзейнасць ВМСБТ імя Ф.Р. Шклярава спрыяла павышэнню асвядомленасці аб НКС, а праз гэта і папулярызацыі самага музея. Музей неаднаразова прадстаўляў лакальную культуру Ветка і НКС рэгіёна на выязных выстаўках у Германіі і Галандыі («Культура Ветка», «Народны касцюм і ткацтва»), Мінску («Уздоўж Бесядзі»), Магілёве («Вобраз Св. Мінолы ў традыцыйнай і народнай культуры»), Гомелі («Паэзія неглюбскага ручніка»), а пасля перыядычна ў гомельскім філіяле музея, Віцебску («Ткацкія традыцыі рэгіёна Ветка»), Нароўлі («Народныя ўзорныя тканіны»), г.п. Акцябр («Берагіня. Магія ткацтва»), Рагачове («Свет ткацтва»), Добрушы («Тры спасы»), Бабруйску («Святы Спас») і інш. [4].

Пры ВМСБТ імя Ф.Р. Шклярава ў 1997 г. быў створаны Цэнтр па адраджэнні і захаванні традыцыйных рамёстваў (далей Цэнтр) [5, с. 134]. Спецыялісты Цэнтра збіралі звесткі аб традыцыйных рамёствах і промыслах, інструменты, звесткі аб самабытных майстрах. З мэтай захавання НКС аказвалася адрасная дапамога носьбітам нематэрыяльнай спадчыны – майстрам. З мэтай павышэння асвядомленасці аб НКС і яе носьбітах Цэнтр арганізоўваў сустрэчы моладзі і майстроў, у тым ліку на базе ўстаноў культуры раёна. Выкладчыкамі Цэнтра з'яўляліся як супрацоўнікі музея, так і самабытныя майстры рэгіёна. У 1998 г. пры Цэнтры дзейнічалі гурткі, дзе навучаліся дрэваапрацоўцы, ткацтву, майстэрству роспісу, саломалляценню. Як адзначалі спецыялісты, дзякуючы дзейнасці супрацоўнікаў музея і яго філіяла, у разглядаемы перыяд працягвалі існаваць мастацкія традыцыі в. Неглюбка [6, с. 66].

У ВМСБТ імя Ф.Р. Шклярава НКС была прадстаўлена якасна і разнастайна. Уключэнне нематэрыяльнай спадчыны ў музейную дзейнасць узбагачала яе, рабіла сам музей больш прыцягальным для наведвальнікаў. Турыстычныя апэратары, прапануючы экскурсіі ў Ветку, акцэнтавалі ўвагу на магчымасць пазнаёміцца там у тым ліку і са спадчынай нематэрыяльнай [7]. Наведванне ВМСБТ імя Ф.Р. Шклярава было ўключана ў сямідзённы тур па Рэспубліцы Беларусь «Налеская адысея» (ААТ «Белагратрэвал»), пяцідзённы тур «Гомельская класіка» (ТДА «Віаполь»), двухдзённы тур «Гомель – Ветка – Мазыр – Юравічы» (УП «Аўтаматызаваныя тэхналогіі турызму») і іншыя турыстычныя праграмы [7–9]. Уключэнне НКС у турыстычны прадукт не толькі спрыяла павышэнню яго канкурэнтаздольнасці, але і захаванню нематэрыяльнай спадчыны Беларусі.

Літаратура:

1. Нечаева, Г. Г. Методы построения «образных» экспозиций. Опыт Ветковского музея народного творчества / Г. Г. Нечаева // Музейны веснік : зборнік / Нац. гіст. музей Рэсп. Беларусь. – Мінск, 2008. – Вып. 4. – С. 90–94.
2. Абрады [Электронны рэсурс] // Веткаўскі музей стараабрадніцтва і беларускіх традыцый. – Рэжым доступу: <http://vetka-museum.by/ekspazitsyi-muzeya/394-abrady.html>. – Дата доступу: 11.09.2019.
3. Галкина, Е. Нетрадиционные формы работы музеев с этнографическими коллекциями / Е. Галкина // На пути к музею XXI века. Музейная экспозиция: Теория и практика. Искусство экспозиции. Новые сценарии и концепции : сб. науч. тр. / Рос. акад. наук, Рос. ин-т культурологии ; отв. ред.-сост. М. Т. Майстровская. – М., 1997. – С. 145–161.
4. Дзяржаўная ўстанова культуры «Веткаўскі музей стараабрадніцтва і беларускіх традыцый імя Ф. Р. Шклярава» [Электронны рэсурс] // Музей Гомельскай области. – Рэжым доступу: http://museum.gomel-region.by/ru/list/vetka/vetka_culture_museum/vystavki/arhiv. – Дата доступу: 12.09.2019.
5. Новікава, Л. М. У пачатку. Старажытнае рамяство, майстар, дзеці / Л. М.Новікава // Веткаўскі музей народнай творчасці : навук.-метад. зб. / Беларус. ін-т праблем культуры ; уклад. І. Ю. Смірнова ; навук. рэд. А. Б. Сташкевіч. – Мінск, 2001. – С. 134–136.
6. Смирнова, И. Художественные традиции д. Неглюбка как объект нематериального культурного наследия / И. Смирнова // Музей і традыцыйная культура Беларусі : матэрыялы Міжнар. навук.-практ. канф., Гомель, 17–18 мая 2011 г. / Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў ; рэдкал.: С. В. Разанаў (гал. рэд.), В. В. Дамасканаў, С. К. Канановіч. – Гомель, 2011. – С. 64–66.
7. ВТІ7 –Нолесская одиссея” (на автобусе из Москвы) [Электронны рэсурс] // Афіцыйны сайт ААТ –Белагратрэвал”. – Рэжым доступу: <https://trakt.by/tury/belarus/bti7-poleskaya-odiseya-na-avtobuse-iz-moskvy/>. – Дата доступу: 04.02.2020.
8. Гомельская классика [Электронны рэсурс] // Афіцыйны сайт ТДА –Віаполь”. – Рэжым доступу: https://viapol.by/crush_person.htm. – Дата доступу: 04.02.2020.
9. Экскурсия Гомель–Ветка–Мозырь–Юровичи (2 дня) [Электронны рэсурс] // Афіцыйны сайт УП –Аўтаматызаваныя тэхналогіі турызму”. – Рэжым доступу: https://ekskursii.by/?Gomel_Vetka_Mozyri_Yurovichi. – Дата доступу: 04.02.2020.